

Šetrnost nad bohatství aneb Příběh střádanky PETR SEHNÁLEK

Spořivost je ušlechtilá vlastnost a spoření dává člověku jistotu prostředků na nenadálé výdaje a rovněž plní hmotně náročné tužby. Vyžaduje však vůli, zodpovědnost a jistou míru odříkání. Staré české přísloví prý praví, že šetrnost je nad bohatství, což může budít zdání, že naši předkové oplývali nad míru touto bohulibou vlastností a že byli věru dobrými hospodáři. Nicméně podíváme-li se do doby před sto lety, budeme poněkud překvapeni.

SPŮRITELNA. Interiér Městské spořitelny v Píseku – místo, kde střádanky odhalovaly tajemství svých útrob. Foto: archiv Muzea Komenského Písek

Počátkem minulého století bylo totiž konstatováno, že oproti jiným národům jsou Češi ve spořivosti dosti pozadu, respektive „v poměru k ostatním národům vykazují smutný nedostatek spořivosti“. Toto neuspokojivé zjištění bylo ve své době podepřeno přesnou statistikou. Národní obrození rozvíjející se v průběhu 19. století stvořilo sice moderní politicky a kulturně uvědomělý český národ, ovšem po stránce hospodářské a finanční vykazovali naši předci velké rezervy, dané právě nedostatečným smyslem pro spořivost.

Pro zvýšení finanční síly nutné k ekonomické emancipaci národa významnou měrou přispěly vlastní záložny zakládané od druhé půle 19. století. Vlastní kapitál pak umožnil rolnictvu modernizaci jejich hospodářství a rovněž navýšení a zefektivnění výroby zakládáním navazujících provozů, jakými byly cukrovary, pivovary či sladovny.

Nezávislost na penězích Němců umožnila také vlastní hospodářská nákupní a obchodní družstva. Díky českým záložnám mohly v Čechách a Moravě vznikat první české průmyslové podniky. I přes to všechno však obyčejný občan spořivostí nijak mimořádně nepřekypoval, a nebylo výjimkou, přišli-li majetní lidé ze dne na den o vše a zůstali zcela bez prostředků. Stejně jako je tomu dnes, totiž mohli lidé o své hmotné statky přijít prostřednictvím exekuce kvůli třebas i nepatrnému obnosu.

Peněžní odborníci oné doby apelovali obzvláště na příkladnou výchovu dětí, které musejí zásadám spořivosti uvyknout již v útlém mládí. Ovšem jak toho docílit, když mnozí dospělí

sami střádání na budoucnost nijak obzvlášť nepěstují? Se zajímavým receptem na zlepšení této situace přišla Pražská městská spořitelna, když začala vydávat tzv. střádanky.

PROSPORIVOST. Střádanka číslo 445 z majetku Městské spořitelny v Přerově vyrobená pražskou firmou Tresoria. Foto: archiv Muzea Komenského Přerov

majitelům již založených vkladních knížek, pokud na nich byla uložena částka odpovídající oné „startovací“ kauci. Princip spoření do střádanky spočíval v tom, že střadatelé nebyl svěřen klíč, tudíž nebyl oprávněn sám vložené peníze z kasičky vybrat. S plnou střádankou pak přišel do záložny, kde ji úředník před jeho zraky otevřel, spočítal uloženou částku a rovnou ji uložil na vkladní knížku.

Pokladnička byla na boku opatřena dvěma otvory, kterými se zvlášť vkládaly mince a bankovky. Tyto vkladací otvory byly konstruovány tak, aby jimi nemohly vložené peníze vypadnout či být neoprávněně vyjmuty. Dlužno však dodat, že šikovné ruce si nakonec poradily a zámeček střádanky lze otevřít kupříkladu za pomoci obyčejné vidličky z jídelního příboru. Kovová střádanka byla na povrchu niklovaná a zvolený design byl velmi estetický, takže mohly být v domácnostech umístěny na viditelných místech a fungovat zde svým způsobem i jako určitá ozdoba obydlí.

Výrobcem těchto pokladniček byla firma Tresoria, továrna na nedobytné pokladny čili trezory sídlící v Praze- -Jinonicích. Na bocích střádanek byl pak vyražen název spořitelny, která ji vydávala, a také pořadové číslo. Jelikož se střádanky následně rozšířily do všech koutů vlasti, existují desítky variant všelijakých spořitel, záložen či kempeliček z míst takřka po celé republice.

Ve sbírkách Muzea Komenského v Přerově se nachází několik různých pokladniček „střádankového“ typu včetně vzhledově zcela odlišných variant. Z hlediska místní historie je však nejcennější střádanka klasického vzoru nacházející se svého času pod pořadovým číslem 445 ve vlastnictví Městské spořitelny v Přerově. Ona Městská spořitelna patřila ve 30. letech minulého století k největším lidovým peněžním ústavům nejen v Přerově, ale i v celém tehdejší okrese.

Tato záložna byla založena na popud obecního výboru již roku 1885 a vypracovávala se ze skromných začátků. Ve své době se jednalo o třetí spořitelnu ve městě a sedmou v okrese. Prvním peněžním ústavem ve městě byl Úvěrní spolek záložny přerovské, který nese rovněž prvenství nejstarší české záložny na Moravě. Druhou nejstarší přerovskou záložnou byl

Fenomén střádanek byl vtipným přínosem pro vzbuzení spořivosti dětí i dospělých a tento fenomén se postupně rozšířil po celé zemi. Střádanka byla vlastně malou vkusně provedenou domácí pokladničkou, kterou peněžní ústav věnoval každému, kdo složil určitou částku (počátkem 20. století to byly 3 koruny, tj. na dnešní poměry cca 100 až 150 Kč). Ona částka byla vložena na nově založenou vkladní knížku s tím, že na ní musela být uložena, dokud se pokladnička neporušená nevrátí. Tím spořitelna pokryla pořizovací náklady a motivovala střadatele ke spoření.

Střádanky se vydávaly také

podnik německý, který však fungoval pouze mezi lety 1874 a 1896. Městská spořitelna se svou finanční silou podílela na výstavbě budov poštovního či okresního úřadu, soudu či finanční správy.

DRUH. Varianty střídanek vydávaných záložnami v Dolních Kounicích a v Olomouci. Foto: archiv Muzea Komenského

Spořitelna také podpořila výstavbu činžovních i rodinných domů ve městě a významnou měrou se zasloužila o výstavbu stálé betonové lávky přes řeku Bečvu ke snadnějšímu přístupu obyvatelstva k vyhledávanému městskému parku Michalov. Samozřejmě se spořitelna zmožila díky efektivnímu hospodaření i na vlastní reprezentativní novostavbu, která dodnes stojí na rohu Kratochvílovy a Bratrské ulice a Masarykova náměstí v Přerově.

Tečku za úspěšným působením místního finančního ústavu pak nakonec přineslo znárodnění. A tak tichým hmotným dokladem kdysi slavné historie zůstává právě ona střídanka číslo 445 uložená v muzejním depozitáři.